

ОПЕРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК РІЗНОВИД ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мирослав Максимович

*Національний університет “Львівська Політехніка”,
вул. Князя Романа, 1/3, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: gzmk_inpp@lp.edu.ua*

У статті акцентовано увагу на професійних аспектах підготовки журналістів-операторів, яка полягає в комплексному підході до викладу фахових дисциплін та засвоєння знань міждисциплінарного характеру. Професійна діяльність журналіста-оператора має включати в себе не лише технічні навички (роботу з камерою, якість зображення, композицію, кут зйомки, освітлення, знання режисури й монтажу), але й розуміння вимог сучасної журналістики та володіння усіма її жанрами, ознайомлення зі специфікою кіновиробництва, знання основ психології тощо.

Ключові слова: телевізійний оператор, операторська майстерність, візуальні технології, професійна освіта, специфіка роботи, глядацька аудиторія, сучасні мас-медіа.

Попри стрімкий розвиток нових електронних засобів масової інформації, телебачення не втрачає лідерських позицій у боротьбі за глядацьку аудиторію, залишаючись одним із найпопулярніших та найдоступніших джерел отримання інформації. Завдяки своїм технічним можливостям телебачення забезпечує так званий “ефект присутності” – відчуття реципієнтом начебто своєї причетності до того, що відбувається на телевізійному екрані. У середовищі професійних телевізійників-практиків і теоретиків телевізійної журналістики давно утвердилася думка, що ту чи іншу подію, сюжет, ролик, кліп, фільм пересічний глядач бачить насамперед очима оператора, який їх відзняв. Використовуючи свої знання композиції кадру, масштабу зображення, руху камери, темпу зйомки, відчуття кольору та світла, оператор втілює у життя задум режисера чи журналіста, створюючи таким чином динамічне, рухоме зображення. Для того, щоб таке зображення вийшло якісним і переконливим, оператор повинен володіти певними атрибутами операторської майстерності. І цих атрибутів віддавна навчають на факультетах, котрі спеціалізуються на кінозйомці та операторській майстерності. Ще зовсім недавно випускники таких факультетів і поповнювали лави професійних операторів, долучаючись до виробництва продукції та наповнення ефірного часу телевізійних каналів і телестудій. І недарма А. Головня, автор підручника “Майстерність кінооператора” [2], наголошував, що операторської майстерності складно досягти без знання, врахування й розуміння особливостей кінематографічного зображення.

Однак у наш час засоби масової інформації стають дедалі універсальнішими, нівелюючи поділ на друковані та електронні медіа, створюють свої електронні версії в мережі Інтернет, а одним із ключових елементів наповнення таких сторінок є відеоінформація. Відтак, як слушно зауважують з цього приводу дослідниці Я. Польська та

Л. Чернявська, “сучасними вимогами медіагалузі є універсальність журналіста, що, крім залучення своїх творчих здібностей (підготовка та написання матеріалу), а саме вміння творчо мислити, має реалізовувати свій задум технічно, вміти працювати з технікою, тому важливою складовою підготовки журналіста-телевізійника є формування навичок операторської роботи” [10, с. 151].

Реалії сучасної медіаіндустрії дедалі більше вимагають від журналістів тієї чи іншої редакції вміння готувати з місця події і текстовий, і візуальний матеріал, застосовуючи для зйомки підручні технічні засоби. Крім того, нинішньому поколінню журналістів дедалі частіше доводиться самостійно виконувати операторську роботу, знімаючи певні події та явища без участі професійного оператора та якісної техніки, аби бути авторами й джерелом ексклюзивної інформації. А така робота потребує не лише постійної практики й удосконалення знімального процесу, але й певного теоретичного багажу. Відтак практичні навички операторської роботи стають важливим елементом підготовки сучасних журналістів.

На важливості комплексної і міждисциплінарної підготовки журналістів-операторів, які могли б готувати якісні матеріали, призначені для розповсюдження засобами масової інформації, наголошують як теоретики журналістики, так і практики (А. Лісневська [6], Я. Польська та Л. Чернявська [10], І. Машенко [8], О. Білоус та Н. Темех [1], А. Головня [2], С. Мединський [9], Ю. Фьодоров [3]).

Мета нашої публікації – визначити базові елементи якісної підготовки телевізійного (кіно) оператора згідно з вимогами сучасних ЗМІ.

Перед тим, як перейти до розгляду професійної підготовки журналістів-операторів, спробуємо з’ясувати визначення поняття фаху телевізійного оператора. Більшість довідників та коротких енциклопедій з журналістики дають дуже коротке трактування цього фаху: “Оператор – фахівець, який здійснює зйомку за допомогою кіно-, теле- або відеокамери”. На нашу думку, таке визначення є неповним і малоінформативним щодо представників професії, яка є однією з найважливіших на сучасному телебаченні, адже саме очима оператора глядацька аудиторія дивиться на телевізійний екран; саме представники цієї професії, застосовуючи світлові ефекти й тінь, композиції кадру, місце зйомки, втілюють задум режисера чи журналіста, відтворюючи настрій, емоції, доносять аудиторії атмосферу з місця подій. Тому більш інформативним і повним визначенням фаху телевізійного оператора вважаємо те, яке в “Енциклопедії електронних мас-медіа” наводить Іван Машенко наголошуючи, що “оператор телевізійний здійснює зображуване вирішення передач і телефільмів усіх видів і жанрів. Забезпечує високохудожнє втілення авторського і режисерського задумів засобами операторського мистецтва, а також технічну якість зображення. Бере участь у створенні режисерського сценарію і розробленні мізансцен, в огляді об’єктів для поза студійної зйомки і трансляції з місця подій, у попередньому вигляді відзнятого матеріалу, у застільних, без трактових і трактових репетиціях, авторських завданнях. Розробляє світлову партитуру, коригує і приймає художньо-декоративне оформлення в студії, бере участь у затвердженні гриму, костюмів, реквізитів і бутафорії. Керує розстановкою ТВ-камер і проведенням технічних проб ТВ-тракту, безпосередньо працює за камерою у прямому

ефірі чи під час зйомок. Спільно з інженерно-технічним персоналом контролює якість зображення, спецефектів, світлову та колірну характеристики зображення. Бере участь у відборі дублів, монтажі й здачі відеофільму чи ТВ-передачі” [8, с. 136].

Отже, журналіст, що виконує операторську роботу, є не просто технічним працівником, що фіксує знімальною технікою певну подію, а творчою особистістю, яка виконує багато творчих і технічних завдань для того, щоб якісно втілити режисерський та авторський задум. Саме оператор може “побачити нові грані авторського задуму, внести корективи, які допоможуть краще зрозуміти чи сприйняти кінцевий продукт аудиторії” [10, с. 153]. На думку Юрія Фьодорова, який понад 30 років був Головним оператором Українського телебачення, “операторська робота доволі складна, тонка, створити якісне зображення, настрій, відповідне зображальне середовище можна з допомогою світла, композиції кадру, точки зйомки, руху камери, і не тільки камери, але й учасників передачі” [3].

Від операторської майстерності і вміння людини з камерою працювати за несприятливих (подекуди – екстремальних) умов залежить видовищність і емоційна насиченість телевізійного сюжету. Автори посібника “Мистецтво телевізійного репортажу” [7] наголошують, що головне завдання професійного оператора полягає в тому, щоб “зафіксувати на плівці найцікавіші епізоди події, зняти їх з різних ракурсів та різними планами, знайти кадри, які стануть “родзинками” сюжету, приділити увагу деталям та перебивочним кадрам” [7, с. 93–94].

Отже, одним із головних аспектів підготовки журналіста-оператора мав би стати міждисциплінарний підхід до викладу базових знань, необхідних для подальшої організаційної, технічної й творчої роботи фахівця, робочим інструментом якого є телевізійна-, відео- чи кінокамера. Цей підхід повинен враховувати такі базові елементи підготовки журналіста-оператора:

1) *світло та колір* (оператори повинні знати фізичну природу світла та основні світлові величини, світлові характеристики матеріалу, джерела світла, освітлювальну апаратуру, засади експонетрії та оптики, елементи кольорознавства). За допомогою світла досвідчений оператор може підкреслити або пом’якшити, зменшити найрізноманітніші нюанси настроїв і почуттів;

2) *операторська техніка* (знайомство з телевізійною технікою та знання її характеристик і властивостей). Оператор має досконало знати свій професійний інструмент, утримувати його в робочому стані, дбати про зарядні пристрої, об’єктиви, фільтри тощо;

3) *особливості творчої роботи* (зйомки у студії та на натурі; особливості зйомки інформаційних, спортивних, музичних, масових програм; уміння читати режисерські сценарії; розкадровка; співпраця з режисером, художником, журналістом). Фаховому оператору важливо знати не лише технічну сторону своєї професії, а й бути ознайомленим із творчою складовою журналістської роботи;

4) *знання телевізійних жанрів* (основи теледраматургії; закони композиції; загальний, крупний та середній плани) – для оператора важливо не просто зафіксувати певну подію технічними засобами, а й розмислити над тим, як зробити так, щоб на телеекрані чи на моніторі комп’ютера вона виглядала якомога зрозуміліше, привабливіше і найповніше;

5) *теорія і практика монтажу* – на етапі зйомки події чи певного явища операторська робота не закінчується, адже для того, щоб відзнятий матеріал перетворився у телевізійний сюжет чи відеоінформацію, його необхідно належно опрацювати;

6) *фотокомпозиція (перспектива; лінія горизонту; побудова кадру; чорно-біла і кольорова зйомка; витримка; діафрагма; глибина чіткості тощо)*. Знання всіх цих елементів допоможе оператору знімати якісні сюжети та виробити власний операторський почерк;

7) *знання основ психології* – уміння знайти спільну мову, підібрати “ключик” до об’єкта зйомки, допомогти людині почувати себе вільно й невимушено перед телекамерою є важливим фактором операторської роботи.

Засвоєння усіх цих базових елементів журналістсько-операторської роботи дасть змогу людині, оснащеній телевізійною чи відеокамерою, не тільки правильно знайти точку зйомки, відшукати такий ракурс, який допоможе найповніше виявити форму зображувального об’єкта (ракурсна зйомка збагачує екранне зображення виразністю, дає змогу глядацькій аудиторії розширити своє уявлення про те, на чому акцентує увагу оператор), а й забезпечить аудиторії можливість побачити в телевізійних кадрах характерні риси зовнішності певної особи, її емоційний стан, поведінку, жестикуляцію, міміку. Таким чином буде втілено у життя найголовніше завдання операторського мистецтва, яке А. Головня [2] вбачає у реалізації ідеї й змісту кінофільму (телесюжету) в художньо-образній, конкретній і переконливій зображувальній формі.

Список використаної літератури

1. Білоус О. Методичні поради молодим телевізійним репортерам і операторам / Оксана Білоус, Наталія Темех // Телевізійна й радіожурналістика. – Львів, 2000. – Вип.3. – С. 280–327.
2. Головня А. Мастерство кинооператора / Анатолий Головня. – М. : ВГИК, 2009. – 239 с.
3. Лебедев М. Интервью с телеоператором Юрием Андреевичем Фёдоровым [Електронний ресурс] / Михаил Лебедев. – Режим доступа : 1tvs.com.ua/articles/intervyu-s-teleoperatorom-yuriem-andreevichem-fedorovym.
4. Лебедев М. Майстерність телеоператора. Історія професії [Електронний ресурс] / Михайло Лебедев. – Режим доступу : 1tvs.com/ua/articles/masterstvo-teleoperatora-istoriya-professii/
5. Лебедев О. Пластичність кінематографічного зображення та її складові / Олексій Лебедев, Олександр Прядко // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. – 2013. – Вип. 13. – С. 160–168.
6. Лісневська А. Режисерсько-операторські аспекти фахової підготовки телевізійних репортерів [Електронний ресурс] / Аліна Лісневська // Синопис: текст, контекст, медіа. – 2015. – №1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2015_1_6.
7. Лісневська А. Мистецтво телевізійного репортажу: навч.-метод. посіб. / Аліна Лісневська, Тетяна Коженюк. – Луганськ, 2013. – 190 с.
8. Машенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа: в 2-х т. / Іван Машенко. – Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Т. 2. Термінологічний словник основних понять та виразів: телебачення, радіомовлення, кіно, відео, аудіо. – 512 с.
9. Медынский С. Оператор: Пространство. Кадр : учебное пособие / Сергей Медынский. – М. : Аспект Пресс. – 2004. – 111 с.

10. Польська Я. Роль оператора у втіленні авторського задуму в дискурсі молодіжного ТБ (на прикладі програми “Універ” каналу “Юніверс-ТБ”) / Я. Польська, Л. Чернявська // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2010. – Ч. 1. – С. 151–156.

Стаття надійшла до редколегії 16.10.2017

Прийнята до друку 31.10.2017

OPERATOR'S SKILLS AS VARIETY OF JOURNALISTIC ACTIVITY

Myroslav Maksymovich

*National University “Lviv Polytechnic”,
Kniazia Romana Str., 1/3, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: gzmk_inpp@lp.edu.ua*

The author of this article pays attention to importance of professional preparation of cameraman in context of journalistic activity. He emphasizes on opinion that operator's work in modern conditions becomes one of the basic elements of modern media.

In this article you will read about professional aspects of preparation of journalists-operators. They are based on a complex access to teaching professional disciplines and learning connected with other subjects. Professional education of a journalist-operator has to include not only technical skills (work with camera and other TV machinery, quality of image, composition, angle and place of filming, lightning, knowledge of directing's and montage's foundations). Such education has to combine understanding of modern journalistic requisitions, knowledge of all its genres and possibility to use them, familiarization with specificity of film production, laws of TV drama, knowledge of principles of work in still and behind it etc.

This type of journalists-operators' preparation will help to prepare multipurpose workers of mass media who will be able to satisfy informational and aesthetic inquiries of audience and demanded traditional and new media. Beside this, future professionals of traditional and new media have to work out inside of themselves psychological stability and professional erudition. Also they have to be communicative. These skills will help them to avoid stress in their work.

Aspects of preparation of journalists-operators, proposed by the author, can be included in studying and work programs of courses and special courses connected with professional preparation of future journalists. They also can be worked out by students that are going to become journalists.

Key words: camera operator, cameraman's skills, visual technologies, professional education, specificity of work, audience, modern mass media.